

ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНОГ ДЕЛА ОД СТРАНЕ СПОРТИСТЕ У ТОКУ ТРАЈАЊА СПОРТСКЕ ИГРЕ

Сажетак

У модерном свету, спорт је веома важан сегмент, којим се остварују различите индивидуалне и друштвене функције. Како би спорт сачувао свој значај за друштвену заједницу и њене чланове неопходно је очувати вредности спорта. Као једну од појава која може умањити вредност спорта можемо навести насиље које је у супротности са правилима спортске игре. У току трајања спортске игре спортистима правилима спортске игре може бити допуштен одређени вид агресивног понашања. Ипак, као спорно јавља се питање на који начин кривично право треба применити у ситуацијама када је у току трајања спортске игре дошло до повреде оних добара којима се кривичним правом пружа заштита. Циљ овог рада јесте пружање одговора на питање да ли кривично право и при којим све ситуацијама треба да реагује уколико у току трајања спортске игре дође до повреде добара који су заштићени кривичним правом. Како бисмо утврдили да ли је дошло до извршења кривичног дела од стране спортисте у току трајања спортске игре биће потребно анализирати да ли су остварени сви елементи општег појма кривичног дела. У том смислу, централни део рада биће посвећен институту пристанка повређеног као основу искључења противправности за који се у доктрини сматра да има значај код повреда нанетих приликом спортских такмичења.

Кључне речи: спорт, насиље, кривично дело, искључење противправности, добровољни пристанак повређеног.

* Аутор је сарадник у настави на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу. Електронска адреса аутора: djmarjanovic@jura.kg.ac.rs.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Спорт је део физичке културе који обухвата сваки облик организованог и неорганизованог обављања спортских активности и спортских делатности од стране физичких и правних лица у систему спорта, са циљем задовољења потреба човека за стваралаштвом, афирмацијом, физичким вежбањем и такмичењем са другима.¹ У сржи спорта, налази се *agon* (грчки термин за мегдан), који је уоквирен одговарајућим нормама, наметнутим изнутра или споља, где се путем нарочитих, првенствено физичких активности, настоји остварити нематеријално или материјално задовољство кроз превагу, победу, тријумф.² Спорт као такав, доводи до тежње појединца да континуирано развија вештине које су неопходне да би се остварили циљеви, формиран приликом доношења одлуке о учествовању у спортој игри. Спорт је одувек био средство остваривања различитих циљева попут побољшања друштвеног положаја, стицања материјалне користи. Оно што такође карактерише спортска надметања јесте то да код спортиста веома често превагну особине, које персонификују „глад“ за победом, чак иако су вештине других такмичара веће. Спортисти таквим поступањем могу повредити унапред дефинисана правила спортске игре. С обзиром на то да спорт подразумева физичку активност, а највећи број спортова и одређени физички контакт, груба повреда правила спортске игре може угрозити телесни интегритет других учесника спортске игре, а при одређеним околностима и сигурност посетилаца спортских приредби.

Спорт је, као и свака друга игра, по својој суштини посебно занимање, брижљиво издвојено, које се одвија у јасно дефинисаном времену и посебно одређеном простору.³ Као такав, он је регулисан посебним нормама које дефинишу правила игре, као и санкције у случају да до повреда правила игре дође. Уколико је повреда правила игре таква да за последицу има наношење лакших или тешких телесних повреда, смрт других учесника игре или угрожавање сигурности посетилаца спортских приредби, поред посебних норми које регулишу правила игре, као потенцијалне норме, које се могу применити, појављују се норме кривичног законодавства. Кривичним закоником,

¹ Закон о спорту, Службени гласник РС, бр. 10/2016, чл. 2 ст. 2.

² Зоран Вуковић, Уговори о стручном ангажовању спортских стручњака, докторска дисертација, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац, 2019, стр. 22.

³ Ненад Ђурђевић, Миодраг Мићовић, Зоран Вуковић, Уговори у спорту, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2014, стр. 23.

кривично дело се дефинише као оно дело које је законом предвиђено као кривично дело, које је противправно и које је скривљено.⁴ Циљ овог рада јесте анализа кривичне одговорности учесника спортских игара, када се радњама у спортској игри остварује биће кривичног дела.

Значај теме која се овом приликом обрађује произлази из потребе да се правним механизмима утиче на заштиту друштвене димензије спорта која је угрожена свим недозвољеним понашањима учесника спортских игара, али и због тога што у неким ситуацијама спортска игралишта постају простор у оквиру којег се угрожавају добра која су заштићена кривичним правом. У раду се анализира питање класификације насилних понашања учесника спортских игара, чиме ћемо тежити да обухватимо све ситуације при којима спортиста у току спортске игре може остварити биће неког кривичног дела. Како неће постојати кривично дело у свим ситуацијама када је остварено биће кривичног дела, већ постојање истог може бити искључено непостојањем противправности или кривице, анализираћемо при којим све ситуацијама постоји кривична одговорност када се у оквиру спортске игре оствари биће кривичног дела, као и који услови морају бити остварени да би постојало искључење противправности те радње.

2. НАСИЉЕ ТОКОМ СПОРТСКЕ ИГРЕ

Агресивне радње учесника спортских игара карактеристика су спорта од када постоји и спорт. Одређени степен агресивног понашања може допринети остваривању позитивних вредности спорта, али је једнако важно да се тако агресивне радње предузимају у складу са дефинисаним правилима спортске игре. Како спорт остварује неколицину функција, излагање јавности беспотребним насилним поступцима штетно је за индивидуалну и друштвену димензију спорта. Неке од негативних појава које могу изазвати насилно понашање учесника спортске игре јесу: *излагање вредностима које су у директној супротности вредностима које се усвајају у процесу образовања, прихватање насиља као моралног и етички прихватљивог, насиље гледалаца спортских приредби може бити узроковано насиљем од стране учесника спортских игара.*⁵

⁴ Кривични законик, Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005-испр, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019, чл. 14, ст. 1.

⁵ Daniel Karon, „Winning Isn’t Everything, It’s the Only Thing, Violence in Professional Sports: The Need for Federal Regulation and Criminal Sanctions”, Indiana Law Review, Indiana University, School of law, Indiana, no. 25/1991, стр. 149.

Амерички аутор, *Michael Smith*, сачинио је класификацију ситуација које укључују насилни физички контакт током спортске игре⁶, коју ћемо искористити за прилике писања овог рада стога што иста има кривичноправни значај, што је чини различитом у односу на неке друге поделе насилног понашања у спорту. Према њему, прву групу насиља чине оне ситуације када је физички контакт део правила самог спорта. Борилачки спортови попут бокса, каратеа, рвања, теквондоа, и сл. подразумевају физички контакт између такмичара, а неки од ових спортова и физичко онеспособљавање другог такмичара. Друга група ситуација јесте она када је акт насиља противан правилима спорта, али се и даље таквим понашањем треба бавити искључиво у оквирима граница спортске утакмице, односно од надлежних органа спортских организација који примењују саморегулативна спортска правила. На пример, једна од оваквих ситуација јесте радња којом фудбалски играч играчу противничког тима наноси тешку телесну повреду у намери да га заустави да постигне гол. Трећа група јесте она која укључује акт насиља који се не предузима ради остваривања циља у спортској игри, али је прећутно прихваћено понашање тиме што не долази до примене ванспортских санкција. Четврта група јесте она која за последицу има активирање кривичног поступка, након чега долази и до изрицања кривичних санкција. Насилно понашање поред спортиста у току спортске игре може бити извршено и од стране спортских стручњака. Домаћа судска пракса сусретала се са предметима у којима су окривљени били спортски тренери који су током трајања спортске приредбе својим насилничким понашањем извршили кривично дело.⁷

2.1. Остваривање бића кривичног дела радњом која је у складу са правилима игре

Поједини спортови засновани су на успостављању физичког контакта између спортских такмичара, наношењу удараца другим такмичарима и то све у складу са дефинисаним правилима тих спортова. Борилачки спортови код којих је физички контакт између два такмичара основа спорта, могу се поделити на оне код којих се победа остварује фиктивном деструкцијом противника

⁶ Michael Smith, *Violence and sport*, Butterworths, Toronto, 1983, стр. 35.

⁷ Вид. Вељко Турањанин, Вишња Милекић, „Основни облик кривичног дела насилничког понашања на спортским приредбама или јавном скупу кроз судску праксу“, Гласник права, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, бр. 3/2013, стр. 67.

и на оне спортове код којих се победа остварује фактичком деструкцијом противника.⁸ Пример спортова код којих се победа остварује фиктивном деструкцијом противника јесу карате или теквондо, док је пример борилачког спорта код којих се победа остварује преко фактичке деструкције противника – бокс. Разлика између ове две групе борилачких спортова јесте у томе на који начин се остварује победа у борилачком спортском такмичењу. Код спортова код којих се победа остварује фиктивном деструкцијом правилима спорта дефинисано је на који начин је потребно задати ударац противнику, колико бодова вреди различита врста ударца, а код већине спортова пажња се нарочито обраћа на заштиту спортисте и кроз санкционисање оних удараца који су противни правилима борилачког спорта.⁹ Код спортова који за циљ имају фактичку деструкцију циљ је задати ударе који физички онеспособљају друге такмичаре да наставе да се такмиче. Слично је то да су правила и једне и друге групе спортова дефинисана посебним прописима.

Иако је код ове две групе борилачких спортова циљ различит, и у једној и у другој групи спортова долази до радњи којима се остварује биће различитих кривичних дела. Научници са Института за здравствене иновације, Маквори Универзитета (*Macquarie University*), анализирајући телесне повреде, које произлазе из такмичарског каратеа, утврдили су да у каратеу на сваких 25 минута такмичења дође до телесне повреде. Делови тела који су најчешће повређени су глава и врат, док је најчешћа врста повреде посекотина.¹⁰ Резултати истраживања спроведених у погледу телесних повреда задобијених у оквирима борилачких спортова који су укључени у састав Олимпијских игара одржаних током 2008. године, 2012. године и 2016. године, такође указују

⁸ Бранимир Нешић, Милан Нешић, „Спортско право и борилачки спортови“, у зборнику Тренажне технологије у борилачким спортовима (приредили: Проф. др Виолета Зубанов, Проф. др Милан Нешић), Факултет за спорт и туризам, Нови Сад, 2020, стр. 29.

⁹ Вид. World Taekwondo, WT Rules, <http://www.worldtaekwondo.org/rules-wt/rules.html>, 15/08/2023.

¹⁰ Reidar Lystad, Dusana Augoustovichova, Gail Hariss, Kirran Besskin, Rafael Arriaza, „Epidemiology of injuries in Olympic - style karate competitions: systematic review and meta-analysis“, *British journal of sports medicine*, no. 54/2020, стр. 980.

да код ових спортова постоји однос између повреде противника и победе у оквиру самог такмичења.¹¹ Наведени спортови специфични су по томе што теже да својим правилима осигурају заштиту телесног интегритета спортиста, али и даље остају спортови код којих је позитиван исход такмичења у уској вези са наношењем телесних повреда. Поједини борилачки спортови нарочито су специфични по тежини телесних повреда до којих долази у оквиру тих спортова. Пример таквог спорта јесте бокс. Као пример спортисте који је у боксу претпрео нарочито тешке телесне повреде можемо навести *Gerald McLellan*, који је током боксерског меча са *Nigel Benn*, претрпео телесне повреде након којих је два месеца био у коми, онда се делимично опоравио, али је и након тога остао трајно телесно непокретан.¹²

Правилима борилачких спортова потребно је тежити постизању највеће могуће заштите за спортисте. Међутим, код оних спортова, код којих је циљ фактичка деструкција противника, јасно је да је ризик телесних повреда које ће бити задобијене у складу са поштовањем правила спорта изразито велики. Спортови који узрокују велики број телесних повреда попут бокса често су оспоравани и поједине друштвене групе траже њихову забрану. Јасно је да спортисти својим радњама које су у складу са правилима игре могу остварити биће различитих кривичних дела из групе кривичних дела против живота и тела.

2.2. Радње које су противне правилима спортске игре, а којима се остварује биће кривичног дела

Спортска такмичења, било да су она тимска или индивидуална, најчешће подразумевају физички контакт између учесника у оквирима спортских игралишта. Неки од најпопуларнијих спортова попут фудбала, кошарке, рукомета или хокеја, не могу се замислити без постојања

¹¹ Reidar Lystad, Alexander Alevras, Iris Rudy, Torbjorn Soligard, Lars Engebretsen, „Injury incidence, severity and profile in Olympic combat sports: a comparative analysis of 7712 athlete exposures from three consecutive Olympic Games“, *British journal of sports medicine*, no. 55/2021, стр. 1180.

¹² Crisco Arlin, „Fighting outside the ring: a labor alternative to the continued federal regulation of professional boxing“, *Ohio State Law Journal*, Ohio State University, Ohio, no. 60/1999, стр. 1136.

физичког контакта између такмичара. У зависности од конкретног спорта, физички контакт одређене јачине је дозвољен. Ипак, спортски такмичари са мотивом остваривања успеха на спортском терену могу повредити правила спортске игре радњама којима се прекорачује дозвољени ниво агресивног понашања и на тај начин другим учесницима спортске игре нанети теже или лакше телесне повреде.

Анализирајући повреде задобијене током летњих олимпијских игара и светских првенстава одржаних у ватерполу, у временском периоду између 2004. године и 2019. године утврђено је да је више од 57% повреда проузроковано контактом са ватерполистима противничких тимова, као и да су управо повреде настале на овај начин биле најозбиљније.¹³ Током контактних спортова, који се играју лоптом, нису ретке ситуације код којих је контакт двојице спортиста проузроквао телесну повреду или је чак имао и смртни исход. Током фудбалске утакмице, између руских фудбалских клубова *ЦСКА Москва* и *АНЖИ Махачкала*, дошло је до судара између голмана и играча противничког тима, који је за последицу имао смрт *Сергеј Перхун-а*, голмана фудбалског клуба *ЦСКА*.¹⁴ Наведени подаци из истраживања телесних повреда задобијених на ватерполо утакмицама, као и пример у којем је голман фудбалског клуба *ЦСКА* преминуо од повреда задобијених током фудбалске утакмице указују нам на то да је угрожавање телесног интегритета саставни део оних спортова код којих циљ није физичка деструкција противника као и да сами спортови још увек нису развили механизме да у потпуности остваре заштиту живота и здравља спортиста у току саме игре.

Приликом спортских утакмица које су се одиграле у Републици Србији и другим државама могу се пронаћи оне утакмице у којима је акт насилног понашања који је противан правилима спортске игре извршен у току трајања спортске утакмице, али не са намером остваривања спортских циљева. Као један од најпознатијих примера наводимо утакмицу финала светског првенства у фудбалу које је одржано 2006. године, када је тадашњи француски репрезентативац *Zinedine Zidane*, ван било какве спортске игре главом ударио у пределу стомака играча фудбалске репрезентације Италије *Marco Materazzi*.

¹³ Margo Mountjoy, Jim Miller, Astrid Junge, Analysis of water polo injuries during 8904 player matches at FINA World Championships and Olympic games to make the sport safer, British journal of sports medicine, no. 53/2019, стр. 30.

¹⁴ Борис Валиев, Полет навстречу смрти. Борис Валиев о Сергеј Перхуне, <https://www.sovsport.ru/football/articles/838086-polet-navstrechu-smerti-boris-valiev-o-sergee-perhune>, 15/08/2023.

У домаћој судској пракси такође се могу пронаћи предмети у којима је суд одлучивао, а да је у току трајања утакмице, док је трајао прекид игре након што је судија досудио фаул, играч једног тима ударио играча другог тима песницом и том приликом му нанео тешку телесну повреду,¹⁵ или због тога што је фудбалски играч после досуђеног пенала за противничку екипу физички напао главног судију и ударио га руком у пределу леђа псујући му мајку.¹⁶

Одређени степен физичког контакта између учесника спортских такмичења сматра се прихватљивим у већини спортских такмичења. Иако смо за сада могли да констатујемо да су телесне повреде или чак и смртни исход нешто што може произаћи из контакта двојице спортиста, још увек не можемо рећи да у тим ситуацијама постоји и кривична одговорност. Поред кривичних дела из групе кривичних дела против живота и тела, спортисти или спортски стручњаци својим радњама које су противне правилима спортске игре могу извршити и друга кривична дела попут кривичног дела насилничко понашање на спортској приредби.¹⁷

3. ПРИСТАНАК ПОВРЕЂЕНОГ КАО ОСНОВ ИСКЉУЧЕЊА ПРОТИВПРАВНОСТИ

Кривичним закоником као основи искључења противправности предвиђени су: *дело малог значаја, нужна одбрана и крајња нужда*. Основни искључења противправности који нису предвиђени Кривичним закоником су: *пристанак повређеног, вршење службене дужности, наређење претпостављеног, предузимање медицинског захвата, право на дисциплинско кажњавање малолетника*. Искључење противправности понашања које остварује законска обележја неког кривичног дела представља изузетак, јер се остварењем прописаних обележја остварује догађање које у начелу већ као тип понашања за службује кажњавање.¹⁸

¹⁵ Илија Симић, Збирка судских одлука из кривичноправне материје, трећа књига, Службени гласник, Београд, 2000, стр. 83.

¹⁶ Драган Калаба, „Кривично дело насилничко понашање на спортској приредби, законодавство, судска пракса, дилеме“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, Адвокатска комора за А.П. Војводину, Нови Сад, бр. 4/2011. стр. 256.

¹⁷ Nenad Đurđević, „Krivična odgovornost za nasilje i nedolično ponašanje na sportskim priredbama u Republici Srbiji“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Pravni fakultet Univerziteta u Splitu, Split, 2/2010, стр. 301.

¹⁸ Игор Вуковић, Кривично право, општи део, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2021, стр. 117.

Најзначајнији основ искључења противправности јесте приста-
нак повређеног, а како највећи број домаћих аутора истиче – у случа-
ју спортских повреда приста-нак повређеног представља правни основ
искључења противправности.¹⁹ Ипак, и у домаћој доктрини могу се
пронаћи аутори који не сматрају да је у ситуацијама спортских повреда
приста-нак повређеног правни основ којим се искључује противправ-
ност.²⁰ Поједини аутори истичу да ће у сфери *спортских повреда зона*
примене приста-нка повређеног углавном бити резервисана за ситу-
*ације умишљајног повређивања у оквиру борилачких вештина.*²¹ Као
најчешћи правни основи којима се искључује противправност радње
којом се у спортској игри наноси спортска повреда у доктрини се ис-
тичу *дозвољени ризик и социјално адекватно понашање*. Ипак, како
је у највећем делу домаће и упоредне доктрине прихваћено да је при-
ста-нак повређеног основ искључења противправности код спортских
повреда, у овом раду ћемо се осврнути на овај основ искључења про-
тивправности као и на друге услове који морају бити остварени да би
противправност била искључена.

Као што смо већ напоменули, Кривични законик Републике Ср-
бије не прописује изричито приста-нак повређеног као основ искљу-
чења противправности. Домаћи правни писци слажу се око тога да
навођење приста-нка повређеног у Кривичном закону није нужно и
да он и поред тога може представљати основ искључења противправ-
ности.²² Ипак, ми се не можемо сложити да аргументи као што су *по-*
стојање већег степена сагласности у погледу дејства односно места
приста-нка повређеног у науци оправдава постојања овог института без
његовог нормирања у Кривичном закону, зато што непостојање за-
конски дефинисаних услова за примену овог института може угрози-
ти правну сигурност и заштитну функцију кривичног права. Проблем
који може настати у примени овог основа искључења противправности

¹⁹ Вид. Зоран Стојановић, Кривично право, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2020, стр. 156; Зоран Стојановић, Милан Шкулић, Вељко Делибашић, Основи кривичног права, Кривично материјално право, Службени гласник, Београд, 2018, стр. 60; Наташа Мрвић-Петровић, Кривично право, Факултет за пословно право, Београд, 2005, стр. 83; Милош Бабић, Иванка Марковић, Кривично право, општи део, Правни факултет Универзитета у Бања Луци, 2019, стр. 178.

²⁰ Бора Чејовић, Мирко Кулић, Кривично право, Службени гласник, Београд, 2011, стр. 153.

²¹ Игор Вуковић, Кривично право, општи део, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2021, стр. 176.

²² Ивана Марковић, „Приста-нак повређеног у кривичном праву“, у: Казнена реакција у Србији (приредио: Ђорђе Игњатовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2011, стр. 295.

налази се у оним ситуацијама код којих у доктрини или судској пракси не постоји сагласност око тога да ли је примена овог института при одређеној групи ситуација оправдана, што је случај и са спортским повредама.

Судска пракса и правна теорија у Републици Србији стоје на становишту да су потребни услови који морају бити испуњени како би пристанак повређеног искључио противправност: *да се ради о подобном добру за располагање, да је пристанак изјављен пре остварења дела, да пристанак није опозван пре његовог вршења, да постоји способност за давање пристанка, да је пристанак манифестован у спољном свету, одсуство мана воља, свест учиниоца о постојању пристанка*.²³ Као што смо и навели, институт пристанка повређеног није изричито предвиђен у Кривичном законикау као основ искључења противправности. Отуда, поставља се питање да ли се у оним ситуацијама при којима је примена института оправдана захтева и примена посебних услова, који су прилагођени тој групи ситуација. Како је тема рада извршење кривичних дела у оквиру спортске утакмице, анализираћемо услове који морају бити испуњени да би пристанак повређеног био основ искључења противправности у ситуацијама када је у току спортске игре остварено биће неког кривичног дела.

3.1. Пристанак повређеног на спортску повреду

Како спорт има своју друштвену и индивидуалну димензију, која се уочава кроз призму користи, коју производи како за друштво, тако и за појединца, спорт је прихваћен са степеном ризика који различите спортске игре садрже. Веома мали број спортских игара заснован је на бесконтактном такмичењу, док је код већине спортова физички контакт основа игре. У складу са римском изреком *Nulla iniuria est, quae in volentem fit*, по којој све оно што се догађа уз пристанак повређеног искључује неправу, неопходно је утврдити да ли спортски такмичар одлуком да учествује на спортском такмичењу даје сагласност на сваки вид телесне повреде која се у току спортске игре може задобити. Код појединих спортова, попут бокса, може се поставити и питање оправданости постојања спорта код којег је циљ физички онеспособити противник, без обзира на то што је и ова игра ограничена

²³ Игор Вуковић, „Пристанак повређеног као основ искључења противправности“, у: *Казнена реакција у Србији*, III део (приредио: Ђорђе Игњатовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013, стр. 175-189.

правилима којих се спортисти морају придржавати.²⁴ Код оних спортова код којих је циљ физичка деструкција противника, односно код спортова који сами по себи подразумевају телесне повреде, поставља се као спорно питање оправданост примењивања овог основа искључења противправности.

Основни услов за примену овог основа искључења противправности, јесте *диспонибилност правног добра*. Како је у доктрини истакнуто да би се пристанак на тешку телесну повреду могао окарактерисати као *супротан заштити човека, основних друштвених вредности и етичким принципима друштва*, поставља се питање оправданости примењивања овог основа искључења противправности код ове групе спортова. Могућност примене овог основа искључења противправности могли би бранити тиме што спортисти дају пристанак на ризик од повреде,²⁵ а колики ће бити ризик зависи од правила конкретне спортске игре. Спортиста прихватањем да учествује у спортској игри која је дефинисана правилима конкретног спорта, прихвата ризик од повреде, а што пролази из тога што ниједан спортиста не даје сагласност на конкретну последицу, јер спортиста пре него што исту претпри, не може бити сигуран коју врсту повреде ће претпрети и који степен исте ће бити. Наведено произлази и из одредбе Закона о спорту Републике Србије, која предвиђа да *правом на накнаду штете није обухваћена и она штета која је у складу са спортским правилима, резултат уобичајених опасности и ризика бављења одређеном спортском активношћу, односно обављања одређеног стручног рада*,²⁶ чиме се указује на ситуације на које спортиста мора да рачуна приликом пристанка да учествује у спортској игри. Иако је ризик од повреде у борилачким вештинама попут бокса велики, оно што је исто и за овај спорт код којег постоји висок степен вероватноће од наступања телесне повреде и других спортова код којих је ризик од повреде мањи, јесте то што се се ни у боксу, као и ни у другим спортовима, не може пре саме повреде предвидети врста и степен повреде, као и да ли ће до ње уопште и доћи. Отуда, и код ових спортова можемо прихватити примену овог института искључења противправности.

²⁴ Jeffrey Standen, „The manly sports: the problematic use of criminal law to regulate sports violence“, The Journal of Criminal law and Criminology, Northwestern University School of Law, Chicago, no. 99/2009, стр. 619-642.

²⁵ Сања Мандарић, Вељко Делибашић, „Кривичноправни аспект повреда у спорту“, Физичка култура, Факултет спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду, Београд, бр. 70/2016, стр. 110.

²⁶ Закон о спорту, Службени гласник РС, бр. 10/2016, чл. 23, ст. 2.

Поред услова који се односе на добро на чију повреду или угрожавање оштећени може дати пристанак, остали услови за примену пристанка оштећеног као основа искључења противправности односе се на квалитативна својства изјаве, којом се даје сагласност на повреду. Специфичност пристанка на спортску повреду, у односу на пристанак повређеног у другим ситуацијама када се може радити о овом основу, јесте да се сваки појединачни пристанак спортисте мора тумачити у складу са правилима спорта и неопходно је да такав пристанак обухвата све уобичајене ризике на чији ризик пристају сви учесници спортске игре. На овакав начин, једино се може избећи ситуација правне несигурности у којој би се могли наћи други учесници спортске игре.²⁷ Уколико би наведено конкретизовали, то би значило да при фудбалској утакмици није потребно анализирати сваку изјаву појединачно већ претпостављамо да је њихов степен пристајања исти и да се он односи на уобичајени ризик од радњи, које се предузимају у складу са фер-плеј игром. Правила спортске игре која су унапред свима позната могу нам помоћи у одређивању граница ризика на који спортиста пристаје. Поједини аутори напомињу да пристанак може бити дат изричито или прећутно, али да ће код високоризичних борилачких спортова по правилу пристанак редовно бити изричито дат.²⁸

3.2. Значај правила спортске игри приликом утврђивања да ли постоји противправност радње којом се наноси повреда у спортској игри

Правила спортске игре, права и дужности учесника спортских утакмица, санкције у случају повреде правила игре регулисана су посебним правним прописима, чији су доносиоци спортска удружења, савези и федерације. Право спортских организација да слободно установљавају, мењају и тумаче правила примерена њиховом спорту, без било каквог непотребног политичког и економског утицаја сматра се основном аутономије спорта.²⁹ Ипак, када говоримо о односу ових прописа

²⁷ Ben Livings, „A Different Ball Game – Why the Nature of Consent in Contact Sports Undermines a Unitary Approach“, *Journal of Criminal Law*, Sage Publication, London, no. 71/2007, стр. 548.

²⁸ Милош Бабић, Иванка Марковић, *Кривично право, општи део*, Правни факултет Универзитета у Бања Луци, Бања Лука, 2019, стр. 178.

²⁹ Nenad Đurđević, „Autonomija sporta – obaveznost sportskih pravila međunarodnih sportskih saveza na nacionalnom nivou“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Univerziteta u Splitu*, Pravni fakultet Univerziteta u Splitu, Split, br. 2/2018, стр. 291.

са нормама кривичног законодавства, налазимо се у простору у коме би доследном применом норми кривичног законодавства аутономија спорта ослабила, а уколико би спортска игралишта постала изузета од примене норми кривичног права, дошло би до повреде начела владавине права, али и већине начела на којима се заснива кривично право. Поједини аутори, који оцењују да пристанак повређеног није адекватан основ искључења противправности, сматрају да је друштво преко разноврсних спортских организација прописало одређена правила по којима се спортска такмичења одвијају па да противправност радњи којима се наноси спортска повреда искључује недостатак друштвене штетности.³⁰ Сматрамо да овакво тумачење исувише слаби значај основних начела кривичног права, попут начела законитости, а да исувише широку аутономију пружа прописима спортског права (*lex sportiva*).

Приликом примене норми кривичног права неопходно је у виду имати прописе који уређују правила спортске игре. Оно што се сматра прихватљивим за једну спортску игру није нешто што је прихватљиво за све спортске игре, па, на тај начин, свакако долази до уважавања постојања аутономних прописа који уређују правила конкретне спортске игре. Спортиста приликом одлуке да учествује у спортском такмичењу мора у виду имати како правила игре, тако и уобичајена одступања од тих правила, па се тако може сматрати да фудбалски играч даје пристанак на ризик који произлази из радњи фудбалера који у складу са правилима игре предузима радње са циљем постизања спортског циља. Поједини аутори имају другачији став па истичу да *понашања која су забрањена правилима игре и понашања за које сама правила игре предвиђају санкцију не искључују постојање кривичног дела*.³¹ Могуће је замислити и ситуације у којима одређена радња није у складу са правилима игре, али се може сврстати у ризик који произлази из правила игре. Пример би могле бити ситуације у хокеју при којима спортиста у борби за пак нанесе телесну повреду другом хокејашу уз уобичајени контакт куковима који је саставни део овог спорта, чији је саставни део и телесна повреда, која произлази из контакта два хокејаша.³² *Сваки спортиста рачуна на тзв „спортскоти-*

³⁰ Бора Чејовић, Мирко Кулић, Кривично право, Службени гласник, Београд, 2011, стр. 153.

³¹ Сања Мандарић, Вељко Делибашић, „Кривичноправни аспект повреда у спорту“, Физичка култура, Факултет спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду, Београд, бр. 70/2016, стр. 112.

³² John Timmer, „Crossing the (Blue) Line: Is the Criminal Justice System the Best Institution to Deal with Violence in Hockey?“, Vanderbilt Journal of Entertainment Law and Practice, LexisNexis Academic: Law Reviews, Nashvil, no. 4/2002, стр. 206.

нични“ прекршај спортских правила а истовремено полази од тога да и други спортисти на те ризике рачунају.³³ Из наведеног произлази да ће и у ситуацијама које су противне правилима игре доћи до искључивања постојања кривичног дела на нивоу противправности, отуда је од великог значаја да субјекат примене кривичноправних норми познаје како правила спортске игре, тако и саму суштину спортске игре.

Још једна ситуација при којој правила игре могу бити од значаја за процену да ли можемо применити пристанак повређеног, као основ искључења противправности, јесте при ситуацијама када је до телесне повреде дошло изван активног периода игре. Наиме, радња мора бити таква да се предузима у току трајања спортске игре. Уколико је радња којом се остварује биће кривичног дела предузета током паузе изван периода активне игре, тада сасвим сигурно не можемо говорити о томе да та радња испуњава неки од основа за искључење противправности. Радња спортисте која би на нивоу противправности могла бити искључена јесте она коју изазива активни учесник игре, а она је у непосредној временској и месној вези са његовом спортском активношћу.³⁴ На овом месту наводимо пример из иностране судске праксе како бисмо приказали значај правила спортске игре при процени да ли је спортиста дао пристанак на повреду коју задобије током спортске игре. *Наиме, у току трајања фудбалске игре, одбрамбени фудбалер ударио је по ногама противничког играча другог тима. У току трајања фудбалске утакмице исти играч узвратио је ударцем са отвореном шаком. Суд је проценио да је први ударац који је задао одбрамбени фудбалер саставни део фудбалске игре и да фудбалски играчи дају пристанак на исти док је ударац са отвореном шаком ударац за који се не може сматрати да је спортиста дао сагласност. Иако ударање по ногама противничког играча није дозвољено у фудбалској игри, сви фудбалери морају имати очекивање да ће у контактном спорту какав је фудбал такав ударац задати док је ударање отвореном шаком нешто на шта ниједан фудбалер не даје своју сагласност.*³⁵

Значај правила игре видимо и у погледу питања утврђивања кривице спортисте, који је другом спортисти нанео повреду. Код појединих

³³ Nenad Đurđević, „Osnov odgovornosti za štetu koju pretrpi sportista na sportskom takmičenju“, Zbornik radova Pravnog fakulteta Univerziteta u Splitu, Pravni fakultet Univerziteta u Splitu, Split, br. 4/2012, стр. 761.

³⁴ Miodrag Mićović, „Povreda sportskih pravila i odgovornost sportista za štetu“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Pravni fakultet Univerziteta u Splitu, Split, br. 4/2015, стр. 1039.

³⁵ Jeffrey Standen, „The manly sports: the problematic use of criminal law to regulate sports violence“, The Journal of Criminal law and Criminology, no. 99/2009, стр. 50.

спортова радња којом се умишљајно другом лицу наноси телесна повреда, свакако ће бити недозвољена, али је у тим ситуацијама јасно да на такав вид понашања спортиста у том спорту не даје пристанак. Међутим, не слажемо се са ауторима који истичу да се у сфери спорта може сматрати прихватљивим пристанак на нехатно угрожавање телесног интегритета, односно да спортиста не даје пристанак на намерно наношење телесних повреда.³⁶ Делује да се оваквим схватањем занемарују оне ситуације код којих је наношење телесних повреда циљ спортске игре, па се из тог разлога не слажемо са делом у којем се истиче да спортиста не даје пристанак на намерно наношење телесних повреда. Сматрамо да управо из правила појединих спортова, као што је бокс, произлази и сагласност на наношење телесних повреда, које би биле учињене намерним радњама, а како је циљ тог спорта остварити фактичку деструкцију другог такмичара. Оно што се у оваквим спортовима не може сматрати прихватљивим, јесте намерна повреда правила игре са намером наношења телесних повреда. Умишљајно нанете спортске повреде обухваћене су пристанком оштећеног спортисте само ако су потребне за остваривање спортског циља, служе сврси и суштини дотичног спорта и одговарају спортским правилима.³⁷ Као што смо претходно видели, поједини аутори сматрају да је у сфери спортских повреда зона примене пристанка повређеног углавном резервисана за ситуације умишљајног повређивања у оквиру борилачких вештина.³⁸

4. ЗАКЉУЧАК

Пристанак појединца да учествује у спортској игри подразумева свест о могућим ризицима, који су саставни део спортске игре. Укинути ризик значи укинути и спорт.³⁹ Спорт као важан сегмент савременог живота прихваћен је од стране друштва, а држава је препустила спортским организацијама аутономију у доношењу прописа, којима се

³⁶ Сања Мандарић, Вељко Делибашић, „Кривичноправни аспект повреда у спорту“, Физичка култура, Факултет спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду, Београд, бр. 70/2016, стр. 110.

³⁷ Nenad Đurđević, Imovinska odgovornost organizatora sportskih priredbi i sportskih organizacija-doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, 1991, стр. 203.

³⁸ Игор Вуковић, Кривично право, општи део, Правни факултет Универзитета у Београду, 2021, стр. 176.

³⁹ Nenad Đurđević, „Osnov odgovornosti za štetu koju pretrpi sportista na sportskom takmičenju“, Zbornik radova Pravnog fakulteta Univerziteta u Splitu, Pravni fakultet Univerziteta u Splitu, Split, br. 4/2012, стр. 765.

уређују правила игре. Ипак, како би се сачувала друштвена димензија спорта и како се не би наштетило вредностима спорта, неопходно је искоренити насиље које није у складу са правилима игре. Овим радом настојали смо да прикажемо ситуације у којима се радњама спортиста остварују елементи бића различитих кривичних дела. Ипак, неће у свим таквим ситуацијама постојати и кривично дело.

У самом раду анализирали смо основ искључења противправности у виду пристанка повређеног који је од стране доктрине прихваћени основ искључења противправности у случајевима спортских повреда. Сматрамо потребним да се при примени кривичноправних норми, поред доктринарно прихваћених услова за наведени основ искључења противправности, у виду имају и друге околности које су специфичне за спортску игру, као што су правила спортске игре из којих произлазе и друге околности од значаја за процену да ли је спортиста дао пристанак на повреду коју је у спортској игри претрпео као што су: *време игре, намера спортисте који извршава недозвољену радњу, да ли је радња предузета у складу са намером остваривања успеха на спортском игралишту*. Указујући на значај правила спортске игре за утврђивање кривичне одговорности утврдили смо да услови, које су правна доктрина и судска пракса утврдили за постојање основа искључења противправности у виду пристанка повређеног, нису довољни, већ да је неопходно да субјекат примене, анализира и друге услове, који су специфични за сваку спортску игру појединачно. Штавише, сам пристанак повређеног спортисте има и најмањи значај с обзиром на то да субјекат примене пристанак повређеног треба да тумачи управо у складу са правилима спортске игре.

Иако се испуне услови да радња спортисте на спортском терену буде кривично санкционисана, до тога често неће доћи. Спортисти веома често желе да избегну могућност вођења кривичних поступака у ситуацијама када су они оштећени, а због чињенице да понашање којим они иницирају вођење кривичних поступака може бити предмет осуде шире јавности. Такође, јавна тужилаштва и судови могу бити склони веровању да ће адекватан степен заштите добара који се штите кривичним правом бити остварен деловањем надлежних дисциплинских органа у оквиру спортских савеза. Овакви аргументи довели су и до развоја нових теорија које искључују постојање кривичног дела у случају телесних повреда. Овакве аргументе не можемо сматрати оправданим, с обзиром на то да савремена друштва не могу толерисати насиље са намером да исто забави људе. Спорт може

остваривати све своје функције тек уколико се из њега у потпуности елиминише насиље, које је противно правилима спортске игре и које се не предузима у духу фер-плеја. Настојање спортских организација да развију правила игре, која ће остваривати заштиту спортиста и реаговање кривичног права у складу са његовим карактером *ultima ratio*, представља адекватан начин за заштиту друштвене и индивидуалне димензије спорта.

ЛИТЕРАТУРА

Бабић Милош, Марковић Иванка, *Кривично право, општи део*, Правни факултет Универзитета у Бања Луци, Бања Лука, 2019.

Вуковић Зоран, *Уговори о стручном ангажовању спортских стручњака, докторска дисертација*, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац, 2019.

Вуковић Игор, „Пристанак повређеног као основ искључења противправности“, *Казнена реакција у Србији, III део* (приредио: Ђорђе Игњатовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013, 168-186.

Вуковић Игор, *Кривично право, општи део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2022.

Ђурђевић Ненад, Мићовић Миодраг, Вуковић Зоран, *Уговори у спорту*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2014.

Калаба Драган, „Кривично дело насилничко понашање на спортској приредби, законодавство, судска пракса, дилеме“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, Адвокатска комора за А.П. Војводину, Нови Сад, бр. 4/2011, 250-258.

Мандарић Сања, Делибашић Вељко, „Кривичноправни аспект повреда у спорту“, *Физичка култура*, Факултет спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду, Београд, бр. 2/2016, 105-114.

Марковић Ивана, „Пристанак повређеног у кривичном праву“, у: *Казнена реакција у Србији* (приредио: Ђорђе Игњатовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2011, 282-296.

Мрвић-Петровић Наташа, *Кривично право*, Факултет за пословно право, Београд, 2005.

Нешић Бранимир, Нешић Милан, „Спортско право и борилачки спортови“, у: *Тренажне технологије у борилачким спортовима* (приредио: Виолета Зубанов, Милан Нешић), Факултет за спорт и туризам, Нови Сад, 2020, 27-37.

Симић Илија, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*, трећа књига, Службени гласник, Београд, 2000.

Стојановић Зоран, *Кривично право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2020.

Стојановић Зоран, Шкулић Милан, Делибашић Вељко, *Основи кривичног права, Кривично материјално право*, Службени гласник, Београд, 2018.

Турањанин Вељко, Милекић Вишња, „Основни облик кривичног дела насилничког понашања на спортским приредбама или јавном скупу кроз судску праксу“, *Гласник права*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, бр. 3/2013, 54-70.

Чејовић Боро, Кулић Мирко, *Кривично право*, Службени гласник, Београд, 2011.

Arlin Crisco, „Fighting outside the ring: a labor alternative to the continued federal regulation of professional boxing“, *Ohio State Law Journal*, Ohio State University, no. 3/1999, 1135-1175.

Ђурђевић Ненад, „Krivična odgovornost za nasilje i nedolično ponašanje na sportskim priredbama u Republici Srbiji“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, Pravni fakultet Univerziteta u Splitu, Split, br. 2/2010, 285-308.

Ђурђевић Ненад, „Osnov odgovornosti za štetu koju pretrpi sportista na sportskom takmičenju“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Univerziteta u Splitu*, Pravni fakultet Univerziteta u Splitu, Split, br. 4/2012, 751-768.

Ђурђевић Ненад, „Autonomija sporta – obaveznost sportskih pravila međunarodnih sportskih saveza na nacionalnom nivou“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Univerziteta u Splitu*, Pravni fakultet Univerziteta u Splitu, Split, br. 2/2018, 289-306.

Ђурђевић Ненад, *Imovinska odgovornost organizatora sportskih priredbi i sportskih organizacija – doktorska disertacija*, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 1991.

Karon Daniel, „Winning Isn’t Everything, It’s the Only Thing, Violence in Professional Sports: The Need for Federal Regulation and Criminal Sanctions”, *Indiana Law Review*, Indiana University, School of law, Indiana, no. 25/1991, 147-163.

Livingston Ben, „A Different Ball Game – Why the Nature of Consent in Contact Sports Undermines a Unitary Approach“, *Journal of Criminal Law*, Sage Publication, London, no. 6/2007, 34-56.

Lystad Reidar, Alevras Alexander, Rudy Iris, Soligard Torbjorn, Engebretsen Lars, „Injury incidence, severity and profile in Olympic combat sports: a comparative analysis of 7712 athlete exposures from three consecutive Olympic Games“, *British journal of sports medicine*, no. 19/2021, 1077-1083.

Lystad Reidar, Augoustovitchova Dusana, Hariss Gail, Besskin Kirran, Arriaza Rafael, „Epidemiology of injuries in Olympic – style karate competitions: systematic review and meta- analysis“, *British journal of sports medicine*, no. 54/2020, 976-983.

Mićović Miodrag, „Повреда спортских правила и одговорност sportista за штету“, *Зборник радова Правног факултета у Splitу*, Правни факултет Универзитета у Splitу, Split, br. 4/2015, 2015, 1039-1046.

Mountjoy Margo, Miller Jim, Junge Astrid, Analysis of water polo injuries during 8904 player matches at FINA World Championships and Olympic games to make the sport safer, *British journal of sports medicine*, no. 53/2019, 25-31.

Smith Michael, *Violence and sport*, Butterworths, Toronto, 1983.

Standen Jeffrey, „The manly sports: the problematic use of criminal law to regulate sports violence“, *The Journal of Criminal law and Criminology*, Northwestern University School of Law, Chicago, no. 99/2009, 619-642.

Timmer John, „Crossing the (Blue) Line: Is the Criminal Justice System the Best Institution to Deal with Violence in Hockey?“, *Vanderbilt Journal of Entertainment Law and Practice*, LexisNexis Academic: Law Reviews, Nashvil, no. 4/2002, 206-219.

ПРАВНИ ИЗВОРИ

Кривични законик - КЗ, Службени гласник РС, бр. 85 од 6. октобра 2005, 88 од 14. октобра 2005 - исправка, 107 од 2. децембра 2005 - исправка, 72 од 3. септембра 2009, 111 од 29. децембра 2009, 121 од 24. децембра 2012, 104 од 27. новембра 2013, 108 од 10. октобра 2014, 94 од 24. новембра 2016, 35 од 21. маја 2019.

Закон о спорту, Службени гласник РС, бр. 10/2016, од 08. фебруара 2016.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

Борис Валиев, Полет на встречу смрти. Борис Валиев о Сергеје Перхуне, <https://www.sovsport.ru/football/articles/838086-polet-navstrechu-smerti-boris-valiev-o-sergee-perhune>, 15/08/2023.

World Teakwondo, WT Rules, <http://www.worldtaekwondo.org/rules-wt/rules.html>, 15/08/2023

Ђорђе Марјановић

CRIMINAL ACT ATHLETES DURING SPORT GAMES

Resume

In the modern world, sport is a very important segment, which fulfills various individual and social functions. In order for sport to preserve its importance for the social community and its members, it is necessary to preserve the values of sport. As one of the phenomena that can reduce the value of sport, we can mention violence that is in conflict with the rules of the sports game. During the duration of the sports game, athletes may be allowed a certain type of aggressive behavior by the rules of the sports game. However, a controversial issue arises as to how the criminal law should be applied in situations where, during the duration of a sports game, there has been a violation of those goods that are protected by the criminal law. The goal of this paper is to provide an answer to the question of whether criminal law and in which situations it should react if, during the duration of a sports game, there is a violation of goods that are protected by criminal law. In order to determine whether a criminal offense was committed by an athlete during a game, it will be necessary to analyze whether all elements of the general concept of a criminal offense have been met. In this sense, the central part of the work will be dedicated to the institution of the injured party's consent as a basis for the exclusion of illegality, which in the doctrine is considered to be important in the case of injuries caused during sports competitions.

Keywords: sport, violence, criminal act, excluded unlawfulness, Consent as a ground of justification of crime.